

De oeverzwaluwen vroegen dit jaar extra aandacht. De vogelwerkgroep moest het een ander uit de kast halen om op enkele plaatsen aan bedreigingen het hoofd te bieden. In goed overleg met de betrokkenen liep alles gelukkig goed af.

Dick A. Jonkers

Oeverzwaluwen blijven in de lift

Ook dit jaar werd een inmiddels traditie geworden telling voortgezet: het opsporen van oeverzwaluwkolonies binnen het werkbied en het vaststellen van het aantal broedparen. Altijd op zoek naar nieuwe nestmogelijkheden vonden zij dit jaar een lokatie die door sommigen aanvankelijk niet op prijs werd gesteld. Zo zorgen de oeverzwaluwen ervoor dat wij bij de les blijven en niet alleen de nesten tellen, maar ook de plekken veilig stellen waar zij hun holen hebben gegraven.

Nestelplaatsen

Ieder jaar valt weer op dat de lokaties vrij geconcentreerd aan de west- en oostrand van het Gool liggen, met als enige uitzondering een kolonie in de Maatpolder niet zo ver van de Eem. In het Vechtplassengebied zijn kennelijk geen geschikte plekken of is er wat anders aan de hand? Een oeverzwaluwenvandje bij de rioolzuiveringsinstallatie in de Horstermeer is nooit bezet geweest. Vroeger kwamen oeverzwaluwen wel in het Vechtplassengebied voor en broedden daar in stapels turf. Dat er af en toe een nieuwe kolonie opduikt in het westen en oosten van het Gool is eigenlijk niet vreemd, want het zijn de enige plaatsen waar af en toe nog min of meer grootschalige zandverplaatsingen worden uitgevoerd. De tijd van de zandaf-

Oeverzwaluwen

gravingen is voorbij. De plaatsen waar zij nu voorkomen liggen bovendien ook nog vaak in de buurt van water en dat kan in veel gevallen een essentiële factor zijn. Waarom vestigden zij zich niet in de grote bouwput met steile wanden van het Dudokcollege in aanbouw op het vroeger parkeerterrein van de Expohal in Hilversum? De mens wikt, maar de oeverzwaluw beschikt.

Lokaties

De meest westelijk gekregen kolonie was die op de stortplaats met compostering bij de A6 aan de rand van het Naarderbos, vlak bij Muiderberg. Vorig jaar zagen 15 paren kans zich daar te vestigen, maar dit jaar was het raak. Door de werkzaamheden voor het composteren verandert het aanzien van het gebied voortdurend. Er kunnen dan steile wanden van ingeklonken grond ontstaan. Als dit vlak voor

het broedseizoen gebeurt zien de oeverzwaluwen hun kans schoon. Op drie plaatsen vonden vestigingen plaats, die in totaal 216 bewoonde nesten opleverden. Op eigen initiatief liet de beheerder de werkzaamheden stopzetten. Na het broedseizoen werden die weer voortgezet, waardoor een van de kolonies is verdwenen.

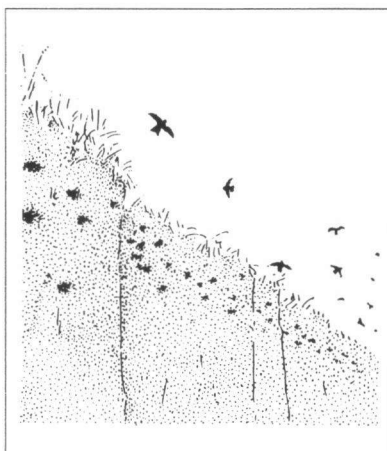
Van de kunstwand aan de Oostdijk (tabel 1) waren er van de 143 gaten 102 bewoond. Het hadden er meer

kunnen zijn, want uit sommige gaten groeiden planten en aan de zijkant bedekte overhangende en opgeschoten begroeiing andere gaten. Vlak voor het volgende broedseizoen zullen wij deze hinderpalen opruimen. Het succes van de kunstwand hangt waarschijnlijk samen met het volledig verdwijnen van het gronddepot tussen de A1 en A6 waar zij in voorgaande jaren altijd in grote aantallen broedden. De uitwerking van de gegevens van terugvangsten van geringde oeverzwaluwen zal dit idee kunnen bevestigen.

Het Vierde Kwadrant in Huizen bleef oeverzwaluwen aantrekken. Op de plek waar vorig jaar nog een kolonie zat, staan nu huizen, maar op twee andere plekken bij de Harderwijkerbank en het Breezand ontstonden nieuwe kolonies. Daar bevonden zich twee bouwputten, waar de heipalen al in de grond waren

gedreven. Voor de oeverzwaluwen vormde dit geen beletsel om daar te gaan nestelen. Ons lid Anco Driessen ontdekte de eerstgenoemde kolonie die op 14 juni uit 15 nesten bestond. Vier dagen later ontdekte de auteur van dit artikel een tweede kolonie aan het Breezand die op dat moment 51 bewoonde hollen telde.

Goede raad was duur, de bouw ging gewoon door. Tijdens de eerste gesprekken met de bouwers was er nog weinig begrip. De bouw zou en moest om allerlei redenen doorgaan en alles moest worden afgewerkt. Een tweede gesprek volgde, waarbij een agent van het bureau Natuurhandhaving, een medewerker van Vogelbescherming, een vertegenwoordiger van de vogelwerkgroep en een afgevaardigde van het bouwbedrijf aanwezig waren. Van beide kanten werd begrip voor de situatie getoond en dit leidde tot overeenstemming. Het werk zou doorgaan, maar de wanden zouden overeind blijven tot de oeverzwaluwen vertrokken waren, al zou dit tot in augustus duren. Tussen de bedrijvigheid door, vooral als het tijdens werkpauzes rustig was, voerden de oeverzwaluwen hun jongen. De media kregen lucht van de samenwerking tussen aannemingsmaatschappij Slokker en de vogelwerkgroep. Op 16 juli kwam een filmploeg van SBS voor een interview op locatie voor het programma "Hart van Nederland". Op die dag bevatte de bouwput Harderijkerbank nog 14 nesten en die op het Breezand nog 33 nesten. Een deel van de zandwand was ingestort, iets wat in natuurlijke situaties ook voorkomt. Een dag later kwam VARA's Vroege Vogels langs en de Gooi- en Eemlander schonk eveneens aandacht aan de samenwerking.

Oeverzwaluwen Tekening: Awie de Zwart

Een periode van rust brak aan: de bouwvakvakantie ging in. Daarna produceerde een aantal paren nog een tweede broedsel. Zonder problemen konden de jongen worden grootgebracht.

De steilrand van de groeve Oostermeent leek aanvankelijk onbewoond te blijven. Controles in juni leverden geen bewoonde hollen op. In juli bleken zich toch nog zeven paren gevestigd te hebben; eind juli waren in zeven hollen jongen aanwezig.

Bij de kolonie aan de Vlierberg aan de rand van het industrieterrein van Eemnes dreigden problemen te ontstaan die door de gemeente op tijd werden onderkend. Men had dringend grond uit het depot nodig, maar hoe moest het dan met de

oeverzwaluwen? Gemeente-ambtenaar Th. Leys, met dezelfde naam als de landelijk coördinator van het oeverzwaluwonderzoek Herman Leys, maar geen familie, belde op. Na een gezamenlijk terreinbezoek werd een strategie uitgestippeld. De zandhopen met de oeverzwaluwen zouden intact blijven en alleen grond op een afstand van 15 meter van de nesten zou worden uit- of afgegraven. Deze klus zou binnen twee dagen afgewerkt zijn. Ook hier ging alles goed.

Het aantal van 80 bewoonde hollen in de kolonie van het Raboes vlak bij de monding van het riviertje de Eem was een stuk lager dan in 1996. Hier was er een daling van het aantal bewoonde hollen van 36 procent.

Met een aantal van 481 bewoonde nesten verdeeld over zeven kolonies mogen we heel tevreden zijn. Het is een stijging van 30 procent ten opzichte van het vorige jaar.

Niet onvermeld mag blijven dat onze voorzitter Rob Kole in de slag ging met de gemeente in zijn woonplaats Bunschoten en voorkwam dat een zanddepot met circa 175 nesten werd afgegraven. Deze actie op enige afstand van ons werkgebied haalde de pers niet. Wel de

Tabel 1 Overzicht van oeverzwaluwkolonies in 1997 binnen het werkgebied van de Vogelwerkgroep Het Gooi e.o.

Naam kolonie	Gemeente	Aantal nesten	Vestigingsplaats
Naarderbos	Naarden	216	stortplaats
Oostdijk	Naarden	102	kunstwand
Harderijkerbank	Huizen	15	bouwput
Breezand	Huizen	51	bouwput
Oostermeent	Blaricum	7	vormalige zandgroeve
Vlierberg	Eemnes	10	gronddepot
Raboes	Eemnes	80	afgestoken wand
Totaal		481	

bewakingsactie van een andere Bunschoter die voorkwam dat crossers de nesten verstoorden (Gooi- en Eemlander 6 augustus 1997 en Bunschoter Courant 26 juli 1997).

Ringonderzoek

Evenals in voorgaande jaren werden de oeverzwaluwen in de kolonie van Rijkswaterstaat geringsd. Ditmaal niet in het gronddepot, want dit was ongeschikt voor oeverzwaluwen, maar bij de Oostdijk. Tijdens twee vangsessies werden 214 ongeringsde oeverzwaluwen gevangen en 35 exemplaren die door ons of een ander al van en ring voorzien waren. Daartussen bevond zich een oeverzwaluw met een Belgische en een met een Nederlandse en een Spaanse ring. Dit exemplaar had waarschijnlijk eerst in Nederland een ring gekregen en kreeg er op zijn trektocht van of naar het overwinteringsgebied een tweede omgelegd. Over enige tijd hopen wij de resultaten van ons jarenlange ringonderzoek aan oeverzwaluwen in het Gooi te publiceren.

Plannen

Al heel lang leven er ideeën om daadwerkelijk hulp te bieden door oeverzwaluwenwanden te bouwen. De door de vogelwerkgroep uitgegeven brochure "Vogels zien en beschermen" bevat allerlei suggesties. De succesvolle kunstwand die door Rijkswaterstaat aan de Oostdijk bij Naarden is gebouwd, is tot nu toe het enige tastbare bewijs van de uitwerking van die plannen. Voor het overige leek het bij praten te blijven. Het ziet er nu naar uit dat er wat meer gaat gebeuren. Voor het recreatieterrein bij de Hollandse Brug, waar zich vorig jaar nog een kolonie bevond, is een plek aangewezen waar een zandwand kan worden

afgestoken. In 1998 zal op de stortplaats bij het Naarderbos een wand worden opgebouwd met grond uit het gebied. Voor het natuurontwikkelingsproject Zanderij tussen Bussum en Hilversum is een plan ingediend dat in principe is goedgekeurd en waarschijnlijk in 1998 zal worden uitgevoerd. De gemeente Eemnes heeft het initiatief genomen voor de bouw van een wand bij een vijver in de nieuwbouwwijk aan de zuidzijde van het dorp. Als deze plannen zijn uitgevoerd en de oeverzwaluwen bereid zijn om mee te werken kan de stand misschien weer op het niveau komen van de jaren zestig. Dan hoeven de oeverzwaluwen niet meer afhankelijk te zijn van gronddepots of andere toevallig tijdelijk aanwezige plaatsen waar zij hun holen kunnen graven.

Oeverzwaluwen